

СТАНОВИЩЕ

От проф. Вихра Крумова Миланова, дмн, Началник на клиника по психиатрия, УМБАЛ „Александровска“

относно дисертационен труд на тема: *„Психодинамични процеси в арт терапията при психични заболявания в клиничен контекст: Терапевтичното присъствие като потенциал за промяна в арт терапевтичния процес“*, представен за публична защита пред научно жури за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 8. „Изкуства“ и 8.2 „Изобразително изкуство“, съгласно Заповед № 0423-0/ 20.112024 г. на Ректора на Националната художествената академия (НХА) за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Изкуствознание и изобразителни изкуства“ в област на висшето образование

Автор на дисертационния труд: Августина Иванова Станоева, докторант на самостоятелна форма на обучение към Катедра “Психология на изкуството, художествено образование и общообразователни дисциплини” към Национална художествена академия, София, Научен ръководител: проф. д. изк. Петер Цанев

Кратки биографични бележки

След получаване на бакалавърска степен по педагогика на изобразителното изкуство (2009) в Университета Оснабрюк, Гремания, Августина Станоева продължава да надгражда образованието си в Университета по Икономика и околна среда, гр. Нюртинген, Германия – магистър по арттерапия (2016-2018) и паралелно завършва бакалавърска програма по психология в Университета Лудвиг Максимилянс, гр. Мюнхен (2014-2019).

Има специализации и обучения по арттерапия в Германия, Швейцария. От 2019 год. работи като клиничен арттерапия в Klo-Isar_Ampreg клиника в гр.Мюнхен

Участвала е в семинари и научни събития с доклади и съобщения.

В периода 2008-2021 год. има участия в шест изложби. Член е на EFAT (European Federation of Art Therapy) BAAT (British Association of Art Therapists) DFKGT (German Association of Art Therapy).

Актуалност и значимост на темата

Темата на изследването е изключително актуална и с голямо значение в съвременната психотерапия. Граничното личностово разстройство е едно от най-често срещаните разстройства в клиничната практика и същевременно едно от най-сложните за лечение. Пациентите с ГЛР изпитват екстремни емоционални колебания, имат проблеми с формирането на стабилна идентичност и често преминават през състояния на интензивна тревожност, импулсивност и саморазрушително поведение. Тези пациенти могат да имат трудности в изграждането на трайни междуличностни отношения и често се борят със самооценката си. Поради тези предизвикателства, традиционните

психотерапевтични методи понякога се оказват недостатъчни и изискват допълнителни иновации и нови подходи.

Арт терапията, с фокуса си върху невербалните изразни средства и творческите процеси, предлага подход, който може да помогне на пациентите да изразят дълбоко скрити емоции и мисли, които не могат да бъдат изразени по други начини. Това прави подхода на авторката особено важен, тъй като чрез арт терапията се отваря пространство за трансформация и интеграция на нарушената идентичност на пациента. Тези процеси могат да подпомогнат емоционалната регулация и стабилизация, което е ключово за успешното лечение на пациенти с ГЛР. Темата е също така значима, тъй като съвременните психотерапевтични подходи често се съсредоточават върху когнитивно-поведенческите стратегии и поведенческите интервенции, докато арт терапията предоставя допълнителни възможности за трансформиране на патогенни модели и укрепване на самоосъзнаването на пациента.

Дисертационният труд на Августина Иванова Станоева, озаглавен „Психодинамични процеси в арт терапията при психични заболявания в клиничен контекст: Терапевтичното присъствие като потенциал за промяна“, представлява задълбочено изследване, което разглежда специфични аспекти на арт терапията и нейното приложение в лечението на пациенти с психични разстройства, по-специално гранично личностово разстройство (ГЛР). Целта на авторката е да обогати научната и практическата общност с нови подходи и теории, които да подкрепят арт терапевтичните процеси и да предоставят нови перспективи за лечение в клинични условия.

Дисертационният труд е с обем от 190 страници и приложение, в което са включени 94 фигури, 15 графики, 10 схематични модела, инструменти, с които са събирани данните. Разделен е в четири отделни глави

Цели и хипотези

Основната цел на дисертацията е да изследва как арт терапията може да подпомогне интеграцията на емоционалните преживявания и стабилизирането на Аз-а при пациенти с ГЛР. Авторката поставя конкретни цели, които отразяват комплексността на процесите, които се случват в терапевтичния контекст. Целта е да се изследват не само ефектите на арт терапията върху емоционалното състояние на пациента, но и въздействието на терапевтичното присъствие и взаимодействието между пациент, терапевт и произведение на изкуството.

Хипотезите на авторката се базират на предположението, че чрез арт терапията може да се подобри способността на пациента за емоционална регулация, да се подпомогне процесът на създаване на стабилна идентичност и да се намалят черно-белите модели на мислене, типични за пациентите с ГЛР. Авторката също така предполага, че терапевтът, чрез своето присъствие в творческия процес, може да играе роля на катализатор, който подпомага терапевтичния процес и предоставя емоционална подкрепа. В тези хипотези се комбинират основни психотерапевтични теории и нови интерпретации на арт терапията като ключов елемент за постигане на трайни промени.

Теоретична рамка

Теоретичната част на дисертацията е обширна и изчерпателна. Авторката умело съчетава психоаналитични концепции с актуални подходи в съвременната психотерапия. Психоаналитичните теории на Мелани Клайн, Джон Стайнър и Уилфред Бион са основата, върху която се изграждат теоретичните постулати на изследването. Клайн разглежда „параноидно-шизоидната“ и „депресивната“ позиции като основни динамики, които влияят на психичното състояние на индивида, докато Стайнър въвежда понятието за „граничната позиция“, което е от изключителна важност при лечението на ГЛР. Авторката разработва тези теории в контекста на арт терапията, за да изясни как терапевтичният процес може да подпомогне преминаването от разрушителни към интегрирани идентичности.

От друга страна, диалектичната поведенческа терапия, която е основен подход в лечението на ГЛР, също намира приложение в този труд. Тя се съчетава с концепциите за емоционална стабилност и импулсивност, които са ключови за разбирането на пациентите с ГЛР. Невробиологичните изследвания, които се използват в дисертацията, добавят още един слой към разбирането на неврологичните основи на ГЛР, като изследват структурата и функциите на лимбичната система и нейното значение за емоционалната регулация. Това е важен компонент, който подкрепя теорията, че терапевтичният процес трябва да бъде интегративен и да взема предвид както психичните, така и невробиологичните аспекти на личността.

Методология

Методологията на изследването е внимателно разработена и включва разнообразие от подходи, които отразяват комплексността на изследваната група. Авторката използва три основни методи за събиране на данни:

1. **Казусни изследвания** – детайлно изследване на конкретни пациенти, което включва наблюдения върху тяхното поведение, творчески изрази и резултати от терапевтичния процес. Примерите с госпожа Блау и госпожа Оранж показват как различните терапии могат да се адаптират спрямо индивидуалните нужди на пациента и как творческите изрази отразяват дълбоки вътрешни промени.
2. **Анализ на групова динамика** – авторката анализира взаимодействието между участниците в груповите сесии, като изследва както индивидуалните реакции, така и груповото взаимодействие. Този подход е изключително важен за разбирането на социалните динамики в контекста на арт терапията.
3. **Оценка на творческите продукти** – оценка на резултатите от арт терапията чрез използването на специфични инструменти за анализ на визуалните произведения, създадени по време на терапевтичните сесии.

Тези методи не само, че предоставят многопластова информация за ефективността на арт терапията, но и подчертават значението на индивидуалния подход към пациента и ролята на терапевта като активен участник в процеса.

Анализ на резултатите

Анализът на резултатите е централна част от изследването и авторката предоставя детайлни примери, които показват как арт терапията оказва влияние върху пациентите с ГЛР. Основните теми, които се разглеждат, включват движение, позициониране, отразяване, свързване и интеграция. Всеки от тези процеси е интерпретиран чрез

конкретни случаи, които демонстрират как терапевтичният процес води до положителна промяна.

Особено важно е разяснението на „движението“ като метафора за емоционалните и психичните процеси на пациентите. Позиционирането на индивида върху листа или в пространството на терапевтичната сесия не е само физическо действие, а израз на вътрешното състояние и емоции на пациента. Отразяването на тези движения в изкуството осигурява ново ниво на саморазбиране и може да помогне на пациента да постигне вътрешна хармония.

Роля на терапевтичното присъствие

Терапевтичното присъствие е разгледано като основен фактор за успеха на арт терапията. Авторката изтъква, че терапевтът не е само наблюдател, а активно участва в процеса на създаване. Той или тя създава безопасна среда, в която пациентът може да изразява своите чувства и мисли, като в същото време води терапевтичния процес. Това включва както вербална комуникация, така и невербални изрази като жестове, поза, поглед и реакциите към произведенията на изкуството.

Художествена рефлексия

Ключов елемент от изследването е художествената рефлексия на авторката върху резултатите от терапията. Използвайки произведенията на пациентите, тя разкрива как изкуството може да служи за изразяване на дълбоките емоции и травми на пациентите. Тази част добавя дълбочина към анализа и показва, че арт терапията не е просто инструмент за създаване на изображения, а начин за директно и индиректно взаимодействие с вътрешните преживявания на пациентите.

Изследването е изключително важно в контекста на съвременната психотерапия, тъй като ГЛР се явява едно от най-сложните и предизвикателни психични разстройства. Терапията за ГЛР често включва сложни емоционални и психологически процеси, свързани със самооценката, вътрешната идентичност и междуличностните отношения. Стратегиите, основани на традиционни терапевтични подходи, понякога не са достатъчни, поради което арт терапията става иновативен метод, който предлага нови възможности за помощ на пациентите. В допълнение, дисертацията прави важен принос, като акцентира върху „терапевтичното присъствие“, което е централен елемент за успеха на терапевтичния процес, показвайки как творческото взаимодействие между терапевт и пациент може да катализира дълбоки промени в личността на пациента.

Трудът впечатлява със своята теоретична дълбочина, аналитичен подход и практическа приложимост. Изследването е базирано на богат емпиричен материал и демонстрира способността на авторката да обединява научни и художествени концепции в единна рамка, която е полезна както за клиничната практика, така и за научното познание.

Основни теоретични приноси

Интеграция на художествени и терапевтични подходи

Авторката предлага нов модел за разбиране на движението и позиционирането в арт терапията, свързвайки ги с психоаналитичните концепции за „позиции“ (Клайн) и „убежища“ (Стайнър).

Включване на невробиологичен контекст

Дисертацията подчертава ролята на невробиологичните фактори, свързани с дисфункцията на лимбичната система при пациенти с ГЛР, като показва как художественият процес може да подпомогне регулирането на афекта.

Концепция за терапевтичното присъствие

Авторката разработва концепцията за терапевтичното присъствие като основен фактор за успешна арт терапия, подчертавайки както неговите вербални, така и невербални аспекти.

Практически приноси

Разработване на терапевтичен модел

Проектът предлага структуриран терапевтичен модел, който може да бъде приложен не само за пациенти с ГЛР, но и за други клинични групи.

Иновативни инструменти за анализ

Авторката успешно адаптира инструменти като *IiGART* и *RizbA*, демонстрирайки как те могат да бъдат използвани за оценка на художествения процес и неговите терапевтични ефекти.

Приложимост в клинична практика

Изследването показва как арт терапията може да се интегрира в по-широки терапевтични програми, като предлага конкретни насоки за терапевти и клинични специалисти.

Препоръки и бъдещи перспективи

В заключителната част на дисертацията авторката поставя основите за бъдещи изследвания:

- Разширяване на изследванията върху терапевтичното присъствие в други терапевтични контексти.
- Провеждане на дългосрочни изследвания, които да проследят ефектите от арт терапията върху различни клинични групи.
- Изследване на потенциала на арт терапията за работа с деца и юноши.

Заклучение

Дисертационният труд на Августина Иванова Станоева е ценен принос към областта на арт терапията и психотерапията като цяло. Авторката не само, че предлага нови научни

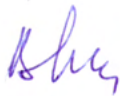
концепции за арт терапията при пациенти с ГЛР, но също така демонстрира как тези теории могат да бъдат приложени на практика. Трудът предлага иновативни идеи, подкрепени с теоретични и емпирични данни, които ще бъдат полезни за клиницисти, психотерапевти и изследователи в тази област.

Той заслужава висока оценка заради своята теоретичната обосновка, практическо приложение и способността да обогати съществуващите терапевтични подходи. Този труд може да послужи като основа за бъдещи изследвания и да бъде интегриран в практиките на арт терапевтите.

Заключителна оценка:

Считам, че дисертационният труд на Августина Станоева напълно отговаря на изискванията за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ и препоръчвам на членовете на научното жури тя да бъде оценена с най-висока оценка заради нейния научен и практически принос.

Изготвил становището

Проф. Вихра Миланова, дмн

09/12/2024